

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Тодор Стоянов Трифонов,
Академия на МВР,
хабилитиран по „Организация и управление извън сферата на
материалното производство (национална сигурност)“

**на дисертационния труд на
Пламен Георгиев Дончев**

**на тема „Политиката на енергийна сигурност на Европейския съюз в
началото на XXI век (Отношенията ЕС – Русия в контекста на
политиката за диверсификация на енергийните източници)“,**

представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

**по докторската програма
„Организация и управление извън сферата на материалното
производство (Стратегии и политики за сигурност)“**

Професионално направление: 9.1. Национална сигурност

Област на висше образование: 9. Сигурност и отбрана

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

В своя дисертационен труд Пламен Дончев разглежда един много важен и твърде сложен за изследване проблем, свързан с едно от най-актуалните направления в съвременната наука за националната и международната сигурност – енергийната сигурност.

Сред водещите съвременни обществени тенденции е засилващата се роля на рисковете, заплахите и опасностите за енергийната сигурност и необходимостта от все повече ресурси за тяхното ранно сигнализиране, превенция, своевременно реагиране, противодействие, овладяване и ликвидиране на евентуални последици.

Ето защо всеки опит да се анализира политиката за енергийна сигурност на Европейския съюз, част от който е и България, е първостепенно по важност научно предизвикателство.

Изборът на темата е просто отличен, с изпреварване на развитието на процесите. Тя е достойна, смислена и разработването ѝ си е заслужавало. На фона на част от защитаваните напоследък докторски дисертации, много от които са писани заради защитата, за тази може да се твърди, че е написана заради проблема.

2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Дисертацията има много добре осмислена структура, ясно изведени тези, отлично формулирани изводи, като заглавието ѝ съответства на нейното съдържание. Тя показва капацитета на Пламен Дончев да мисли креативно, да подхожда обективно от научна гледна точка към анализирания въпрос, да отразява използваната литература коректно, да търси оптимално аргументиран израз на знанията си.

Внимателният прочит на работата впечатлява с това, че авторът разсъждава не формално, не с безопасна, шаблонна, леко и лесно защитима мисъл, а с търсене на актуалност и адекватност. Той се стреми да мисли проактивно и провокативно, да съизмерва плюсове и минуси, да дава обективна картина.

Избраната за дисертационния труд структура позволява цялостно разкриване на съдържанието на научната тема. Работата е в обем от 172 страници, в т.ч. 160 страници основен текст и 12 страници литература. Основният текст включва: съдържание, увод, три глави и заключение, в които са дадени основните изводи и препоръки от изследването. Формулирани са целите, обектът, предметът, основните задачи и работната хипотеза.

Целта на изследването е дадена ясно, разумно и съдържателно: да се разкрие същността и развитието на енергийните политики на Европейския съюз и Русия и енергийните отношения между тях в контекста на политиката за енергийна сигурност и да се анализират възможностите на основните енергийни проекти на Съюза от гледна точка на диверсификацията на енергийните източници.

Реализирането на тази творческа цел се постига чрез решаването на четири **изследователски задачи**, формулирани ясно и целесъобразно: (1) На базата на анализ на съдържанието на енергийните политики на ЕС, на България и Русия, е разкрита тяхната същност; (2) Въз основа на аналитичен обзор е очертана енергийната сигурност в европейски (и български) и руски вариант и е изследвано нейното реализиране в отношенията между тях; (3) Анализирани са възможностите за диверсификация на енергийните източници в контекста на енергийната сигурност; (4) Изследвани са характеристиките и перспективите на основните енергийни проекти на Европейския съюз.

Работната хипотеза на дисертационния труд заслужава специално внимание и оценка: бъдещето на европейската енергийна политика не е в търсенето на ограничителни практики и инструментариуми, възпрепятстващи енергийното сътрудничество, включително и чрез диверсификация, а в изграждането на единен енергиен пазар с Русия, който би бил най-голямата гаранция за енергийната сигурност на участващите страни.

Използваните от докторанта **методология и методика на изследването** съответстват на поставените цели и задачи на дисертационния труд. Те говорят за осъзнаването на главните рискове и предизвикателства пред него и показват сериозните научни амбиции на Пламен Дончев. Той последователно прилага както интердисциплинарния подход, в който методите на структурно-функционалния анализ са съчетани с методите на институционалния и системния подход, така и сравнителен анализ и синтез, възхождане от абстрактно към конкретно, единство на историческо и логическо; използват се също така и индуктивния и дедуктивния изследователски метод.

Структурата на тази дисертация е „хванала“ най-важното за анализа на изследваната тема и е замислена така, че всяка част логично да следва от предходната и да надгражда върху нея.

Като начало обаче ще спомена **Увода**. Той може да се дава като пример – как трябва да изглежда един увод, за да стават от него ясни четири неща: какво ще се прави в дисертацията; защо ще се прави; как ще се прави; и че авторът има сили да го направи.

Първата глава – „Политика на енергийна сигурност на ЕС“, съдържа теоретичния фундамент на дисертационния труд, който служи на докторанта като „базов лагер“ за по-нататъшното научно „изкачване“. Тя представлява смислена и „осмислена“ студия, обхващаща практически всичко важно за теоретичния анализ и синтез на категорията „енергийна сигурност“. Съществен познавателен елемент носи и историческата ретроспекция на формирането и основните етапи в развитието на политиката за енергийна сигурност на ЕС.

Пламен Дончев е успял не само да направи обзор на основните документи, които се дават правната рамка на европейската политика за енергийна сигурност на Съюза. Той е дал също така и свои виждания за проблемите при практическото провеждане на общата политика като е изтъкнал противоречията в материята, относно запазените юридически статут на национален суверенитет на всяка страна членка на ЕС по отношение на нейната национална енергийна политика, в това число и по проблемите на енергийната сигурност.

Във **Втората глава** – „Русия като европейски енергиен фактор“, е проведено изследване на мястото, ролята, значението и интересите, които руската страна има в енергийната област в глобален и предимно в европейски контекст. Тази глава е отлична като научно съдържание, а и четивна като стил на написване, защото има концепция, знание, конкретика, позиция.

Много синтезирано, с умението да се схваща най-същественото е разгледана руската енергийна политика спрямо ЕС. Това, което заслужава да бъде изтъкнато изрично е, че в дисертацията ясно и категорично е посочено, че Русия се обявява за формирането на единна енергийна и енерготранспортна инфраструктура с определени региони на Съюза и за недискриминационен транзит на енергоносители.

Ключовата част от дисертационния труд и негова своеобразна носеща конструкция е **Третата глава** – „Проблемни полета при диверсификацията на енергийните източници и реализацията на основните стратегически енергийни проекти на ЕС“. Изследвани са диверсификационните възможности в енергийните отношения между Европейския съюз и Русия като главен и доминиращ доставчик на енергийни ресурси на европейския енергиен пазар. Разгледани са комплексните възможности на основните енергийни проекти на ЕС като „Северен поток“, „Южен поток“, „Син поток“ и „Набуко“. В тази глава е дадена и оценка за изпълнението на политиката на енергийна сигурност на ЕС. Тази оценка е доказателство както за израстването на Пламен Дончев като научен работник и за аналитичното му умение да намира сечението на, на пръв поглед трудно съвместими системни конструкции, така и за възможностите му да синтезира собствено знание, което вече надхвърля прага, отделящ занимаващия се с наука от правещия (създаващия) наука.

Иска ми се да намеря добри думи и за **Заклучението**. В него Пламен Дончев е казал много и важни неща, които дават като че ли насоки за следваща докторска дисертация. И още нещо, Заклучението допълва усещането за съвременност и актуалност на дисертацията.

Нека обобщя – цялата работа е написана интелигентно и смислено. Не че дисертацията е без дефекти, но това, което е направено, е достойно за висока оценка и слабостите не пречат на четенето, а дори в някаква степен се възприемат позитивно, като очертаване на възможности за растеж и трупане на опит от докторанта в науката, където той несъмнено е намерил себе си.

3. Характеристика на научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд. Достоверност на материала

Своята критична и изследователска самооценка за достиженията си в дисертационния труд Пламен Дончев е обобщил и систематизирал в следните четири научни и два научно-приложни приноса.

А. Научни приноси

1. Анализирани са съществуващи определения и е дадена дефиниция на понятието „енергийна сигурност“.

2. Анализирана е връзката „енергийна сигурност – общонационална сигурност“ и се извежда нейното значение за политиката на енергийна сигурност и сътрудничество между ЕС и Русия.

3. Изследвани са в сравнителен аспект формирането и етапите на развитие на енергийните политика на ЕС (включително България) и Русия. Аналитично са очертани зоните на съвпадение и проблемност на интересите.

4. Аналитично е тестван методологическият подход и решение на въпросите на диверсификацията на енергийните източници в отношенията между ЕС и Русия чрез изграждане на общ енергиен пазар, а не чрез геополитическо противопоставяне.

Б. Научно-приложни приноси

1. Структурирано е знание за преоценка на подходите при разработването и прилагането на националната енергийна стратегия и формирането и провеждането на националната енергийна политика.

2. Изследването предоставя методологически основания за формирането на стратегически принципи и цели на националната политика за енергийна сигурност.

Без никакви колебания, аз подкрепям формулираните по този начин от докторанта предложения за приноси, защото отразяват обективно получените от него научни резултати.

4. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд

Предложеният за рецензиране стойностен дисертационен труд и постигнатите в него съществени научни резултати категорично и безспорно са лично дело на Пламен Дончев. За мен е напълно очевидно, че получените научни и научно-приложни приноси отговарят на всички изисквания и претенции за изследователски резултати, които могат да бъдат предявени към една „малка“ докторска дисертация и правят чест на автора. Тези приноси са естествено следствие от достигнатото от докторанта ниво на творческо „асимилиране“ на ключови теории, подходи и сценарии в науката и в управлението на енергийната сигурност, на вникване и познаване на последните научни тенденции в тази област, на отлична политическа и икономическа култура и напълно удовлетворителни познания в различни сфери и измерения на науката за сигурността, позволили на Пламен Дончев интелектуално да преосмисли и доразвие съвременни теоретични модели и практически подходи за гарантирането на енергийната сигурност на ЕС, и в частност на България.

5. Оценка на публикациите по дисертацията и авторството

Докторантът е представил две национални публикации (в обем 25 страници), които са свързани с дисертационния труд, както следва:

1. Дончев, П. Основни приоритети, механизми и инструменти в стратегията за енергийна сигурност на ЕС. В: Сборник от Научно-практическа конференция „Стратегии и политики на сигурност“. С., 2010.

2. Donchev, P. European Union's Energy Security Policy at the beginning of 21st century in Bulgarian Journal of International Law. Volume II, Issue 2. 2010, Sofia, 14 pp.

Посочените публикации са разработени лично от докторанта. Нямам информация за тяхното цитиране от други автори. Приемам и двете публикации, предложени от автора. Смятам, че една съществена част от получените в дисертационния труд резултати са отразени в тези сериозни и задълбочени научни публикации и така е осигурена достатъчна публичност на разработките на докторанта и на резултатите от дисертационното изследване.

6. Литературна осведоменост и компетентност на докторанта

Източниците от библиографския списък са приемливи и проверяеми. Те са цитирани коректно, отговорно и прецизно. Пламен Дончев винаги е внимавал да пише така, че да става ясно кои идеи са негови и какво е взимал от други автори. Посочените са общо 136 източника. От тях 75 на кирилица и 61 на латиница.

Докторантът познава добре състоянието на проблема, който изследва. Той е запознат задълбочено със съдържанието на използваните литературни източници, като не просто цитира ключови моменти от тях, а с помощта на сравнителен анализ и творческо приложение на залегналите в тях идеи и модели, в известен смисъл „надгражда“ над тях или демонстрира убедително как тези идеи и модели се прилагат на практика. Количеството, както и качеството на цитираните литературни източници са нагледно доказателство за широката научна и експертна култура на Пламен Дончев.

7. Оценка за автореферата

Представеният автореферат е написан в пълно съответствие с добрите академични практики на Нов български университет. Той точно, ясно и съдържателно отразява главните положения и научните приноси на дисертационния труд. Авторефератът се състои от 24 страници и към него не могат да бъдат отправени никакви съществени забележки.

8. Критични бележки

Както вече бе отбелязано, разработката на Пламен Дончев респектира с качеството си и със зрелостта на научните идеи и аргументи. Ето защо включването на критични забележки и препоръки за мен бе доста трудно и направено с вътрешна съпротива. Единствено осъзнаването, че подобни забележки и препоръки са част от същината на една рецензия и моето убеждение, че конструктивната критика към младия учен е преди всичко стимул за него, и в никакъв случай не е присъда, ме кара да се спра на следните три мои критични, но добронамерени забележки и препоръки.

1. Разработката страда от известна фрагментарност – на места се чувства липса на интегриран, систематизиран, консолидиран анализ.

2. На места, относително рядко, срещаме доста категорични, дори генерализиращи тези и изводи, за които има аргументи, но те не са достатъчни за всички случаи.

3. Дисертантът е безспорен експерт и прогностик – тези си качества и конкурентни предимства той е доказал в своята професионална кариера, както и в научните си разработки. Препоръката ми е да обогати методите си на анализ и прогнози с най-новите и модерни подходи – на управлението на риска, на ситуационното моделиране, на сценарийното планиране и кризисното прогнозиране в сигурността и бизнеса.

Изрично искам да подчертая, че тези мои три критични бележки не поставят под съмнение общата много положителна оценка на работата.

9. Заключение

Дисертационният труд на Пламен Георгиев Дончев „Политиката на енергийна сигурност на Европейския съюз в началото на XXI век (Отношенията ЕС – Русия в контекста на политиката на диверсификация на енергийните източници), по своя замисъл, реализация, обем, структура, съдържание и приноси отговаря изцяло на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото приложение за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в Професионално направление: 9.1. Национална сигурност, Област на висше образование: 9. Сигурност и отбрана.

Рецензираният дисертационен труд заслужава положителна оценка. Отличното впечатление от работата ме кара да предложа убедено на членовете на научното жури да вземат решение за присъждане на Пламен Георгиев Дончев на образователната и научна степен „доктор“.

01.01.2014 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

/Доц. д-р Тодор Трифонов/